

TROPISCH NEDERLAND

VEERTIENDAAGSCH TIJDSCHRIFT
TER VERBREIDING VAN KENNIS OMTRENT
NEDERLANDSCH OOST- EN WEST-INDIË

ONDER REDACTIE VAN PROF. DR. A. W. NIEUWENHUIS, DR. Z. KAMERLING,
S. A. REITSMA EN H. F. WAGENAAR REISIGER.

Vaste medewerkers: G. J. STAAL, Oud-Gouverneur van Suriname, Prof. Dr. L. P. LE COSQUINO
DE BUSSY, H. CH. G. J. VAN DER MANDERE, J. LANGHOUT EN C. K. KESLER.
UITGAVE: N. V. DRUKKERIJ EN UITGEVERIJ J. H. DE BUSSY, ROKIN 60-62, AMSTERDAM

ABONNEMENTSPRIJS PER JAAR: FRANCO PER POST f 12.—, VOOR HET BUITENLAND f 15.—
LOSSE NUMMERS, VOOR ZOOVER BESCHIKBAAR, f 0.50.

Stukken voor de redactie in te zenden: Jan van Goyenkade 44, Leiden.

INHOUD: Timoreesche kunst, door ZWERVER. — De Zending en de Beschaving in Indië, door Prof. Dr. A. W.
NIEUWENHUIS. XI. — Aruba, het Goudeiland, door C. K. KESLER. IV. Slot.

TIMOREESCHE KUNST

door ZWERVER.

Onbegrijpelijk is het, hoe die menschen zooiets maken. Primitief in hun woningen, hun voeding, hun tuinbouw, hun gebruiken, hun bijgeloof, maken zij doeken, kains en slimoets, die van zeldzaam artistieken zin getuigen. Natuur?

Weefwerk en ikatwerk worden op alle eilanden van den archipel gevonden. Het weefwerk van de Boegineezen en Makasaren is kleurrijk en kunstig, doch betrekkelijk eenvoudig, daar de wijze van werken alleen groote en kleine ruitvormige of rechthoekige figuren toelaat. Gouddraad, zooals dat in Mandareesche kains veel gebruikt wordt, zooals men ook in de Padangsche streken ziet, de doeken van Palembang, het ikatwerk van Borneo, 't is alles wel duurder en fijner van draad vaak, maar de een-

voudige kunstzin komt nergens hooger uit, dan bij de doeken uit den Timoreeschen Archipel. De gustibus.... overigens.

Als Timoreesche Archipel wordt hier de geheele groep eilanden ten oosten van Bima aangeduid. De verschillende eilanden met hun verschillende bewoners, de grootere met hun verschillende landschappen en hun even vele verschillende typen van doeken. Men kent de stammen aan hun doeken. Als grondstof dienen in de eerste plaats zelf aangemaakte verfstoffen uit de plantenwereld en eigen gesponnen garen van de vezelige pluizen der katoenvruchten. Doch daar naast komen, hetzij alleen als inslag, hetzij als schering en inslag, beide geïmporteerde garens en aniline kleurstoffen in zwang.

Foto Zwerver.

Timoreesche vrouwen met haar weefselkleurstoffen indigo en mengkoedoewortels (bruinrood) en de daarvoor gebruikte gereedschappen.

Foto Zwerver.

Het volgens den eisch der weefselfiguren afbinden (ikat) der kettingdraadbundels, waarbij het patroon niet vooraf op de witte draden wordt aangegeven.

Foto Zwerver.

Een viertal vrouwen vertoonen de bereiding van de ruwe katoen, links, tot de met de hand gesponnen draad, rechts; en de zeer eenvoudige hulpmiddelen, die zij daarvoor bezitten.

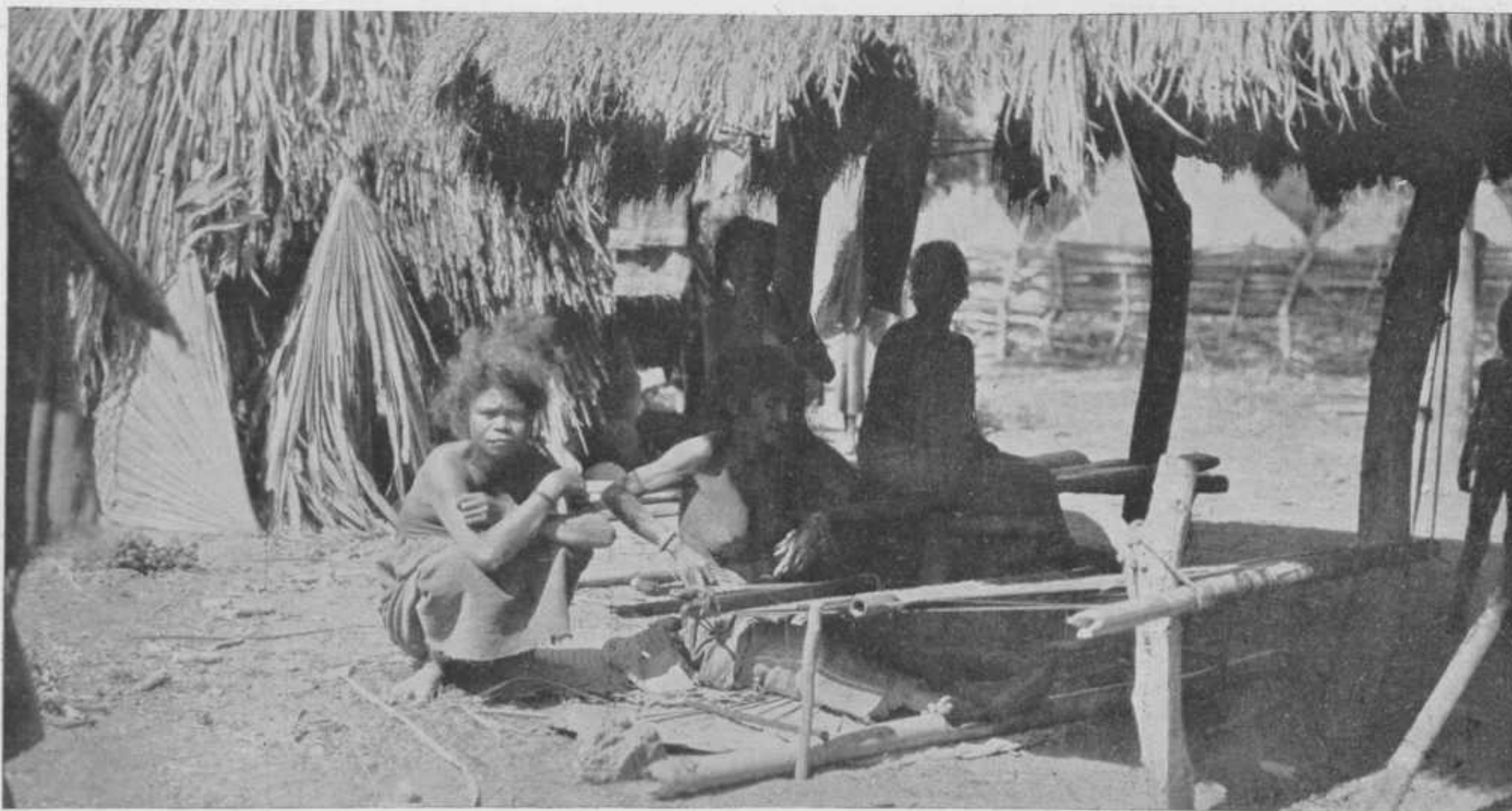

Foto Zwerver.

De weefstoel, waarop de zeer fraaie Timoreesche doeken vervaardigd worden onder het primitieve afdak, dat zoo geheel in de lage Timoreesche beschaving past.

Foto Zwerver.

Het omwoelen en afbinden (ikat) der draadbundels der schering of ketting van een weefsel. Timor-Koepang.

Bij het spinnen van het garen worden primitieve zelf vervaardigde toestellen gebruikt. Eerst wordt de katoen van de pitten gezuiverd door de pluizen te mangelen, zoodat de pitten achterblijven. Op de foto is de vrouw — linkerszijde van de plaat — daarmee bezig. Twee dikke stokken, glad gemaakt, dienen als rollen. De tegengestelde draaiing van de onderste wordt verkregen door een slim uitgedacht stel wormvormige uiteinden, waarvan de schroefvormige vlakken in elkaar grijpen, hetgeen

op de plaat nog juist te zien is. De van pitten gezuiverde blanke pluimpjes vallen in een voor het toestel geplaatst mandje. Dan worden de vezels los gemaakt door die te slaan met een voorwerp in den vorm van een strijkstok: een gebogen houtje met een snaar van glad touw.

Vervolgens worden de vezels op een platten houten schotel bevochtigd en tenslotte uit de hand gesponnen en op een rondtollend houten spoeltje gewonden. De harde punt van dit spoeltje draait op een harde, holle schelp, zoekt daar steeds de laagste plek en houdt zoo een vaste plaats en werkt mede aan het gespannen houden van den draad, waarvan het andere in status nascendi verkeerend einde uit de katoen in de linkerhand der spinster ontstaat.

Het garen wordt nu in de gewenschte verfstof gedompeld en in de zon te drogen gelegd. Aldus van de grondkleur voorzien worden de draden op een raam gespannen. Om nu de verlangde teekening te krijgen worden de draden in de grondkleur (of naar gelang van het patroon ook wel ongekleurde draden) overeenkomstig de figuren met plantenvezels omwoeld en afgebonden. Dan gaat zoo alles in de andere verf en worden dus de afgebonden deelen niet geraakt. Eenmaal droog worden de draden weer van de geïkate vezels ontdaan en al naar gelang van de ingewikkeldheid van het patroon opnieuw gebonden. Daarna kan een andere draad als inslag worden doorgestoken. Om de spanning er in te houden heeft de wevende vrouw een aan het toestel verbonden band om de lendenen.

Als de doek voltooid is, blijven aan weerszijden van de figuur de nog ineenslopende ongekleurde stukken over, die doorgeknipt worden, en na afgeknoopt te zijn, de franje leveren.

De doeken zijn vrij smal, zoodat voor grootere kleedingstukken twee banen aan elkaar genaaid moeten worden. Andere sarongs of kains bestaan uit twee gelijke banen en een gekleurde of wit gelaten middenbaan.

De vrouw op de figuur zit te weven aan

een zijbaan van een kain der bewoners van het landschap *Amarassi*, 25 K.M. van Koepang.

Deze banen zijn uitsluitend roodbruin. De binnenbaan blijft wit.

In *Midden Timor* is de binnenbaan kunstig bewerkt met ruitvormige figuren, of bestaat de kain als het ware uit twee binnenbanen met ieder slechts smalle buitenbanen, fel rood en andere contrasteerende kleuren, met kleine afzonderlijk geweven of geborduurde patroontjes er overheen.

De *Endeh* kain is sober en streng in een kleur donkerbruin gehouden.

Donkerblauw met gelige figuren heeft de sarong van *Radjoea* op Flores.

Een buitengewoon fijn weefwerk geeft de sarong van *Savoe* te zien, een patroon, dat een radjavrouw jaren bezig hield.

Smal in wit en bruin is een doek van Roti, welke uitsluitend bij wijze van sjaal gebruikt wordt zoo door mannen als door vrouwen, terwijl de kain een mannen- en de sarong (op de foto opengesneden) een koker-vormig vrouwenkleedingstuk is.

Tegenwoordig ikat men vooral op Roti ook Europeesch gebloemde op de doeken en zelfs worden letters, cijfers enz. geikat. De mooie, echte Rotineesche weefsels worden het best vervaardigd in de landschappen Oenale en Dehla.

De patronen zijn wel als inheemsch te beschouwen, maar worden soms van elders ingevoerd, bijv. wanneer eene aanzienlijke vrouw van Roti naar Savoe bij haar huwelijk verhuist.

Foto Zwerver.

Eene Timoreesche rangschikt opnieuw de afbindsels, nadat de bundels katoenen draden reeds eenmaal geverfd zijn.

DE ZENDING EN DE BESCHAVING IN INDIË

door prof. Dr. A. W. NIEUWENHUIS.

XI.

De rijstaren, die men als radja en zijn gevolg gesneden heeft, worden dan voorzichtig in een draagdoek geplaatst, waarin men reeds eenige bepaalde bladensorten, een touw van gras en een vuursteen gedaan heeft; en brengt dit alles met het rijstmesje naar huis, zonder daarbij een woord

te mogen spreken. Ook dient men onder het dragen voorzichtig te loopen; de kinderen te huis worden zoet gehouden, totdat de rijst op de bestemde plaats van den rijstzolder met een zeker soort touw tegen een der stijlen is vastgebonden. Voor men naar de sawah gaat om op deze wijze de

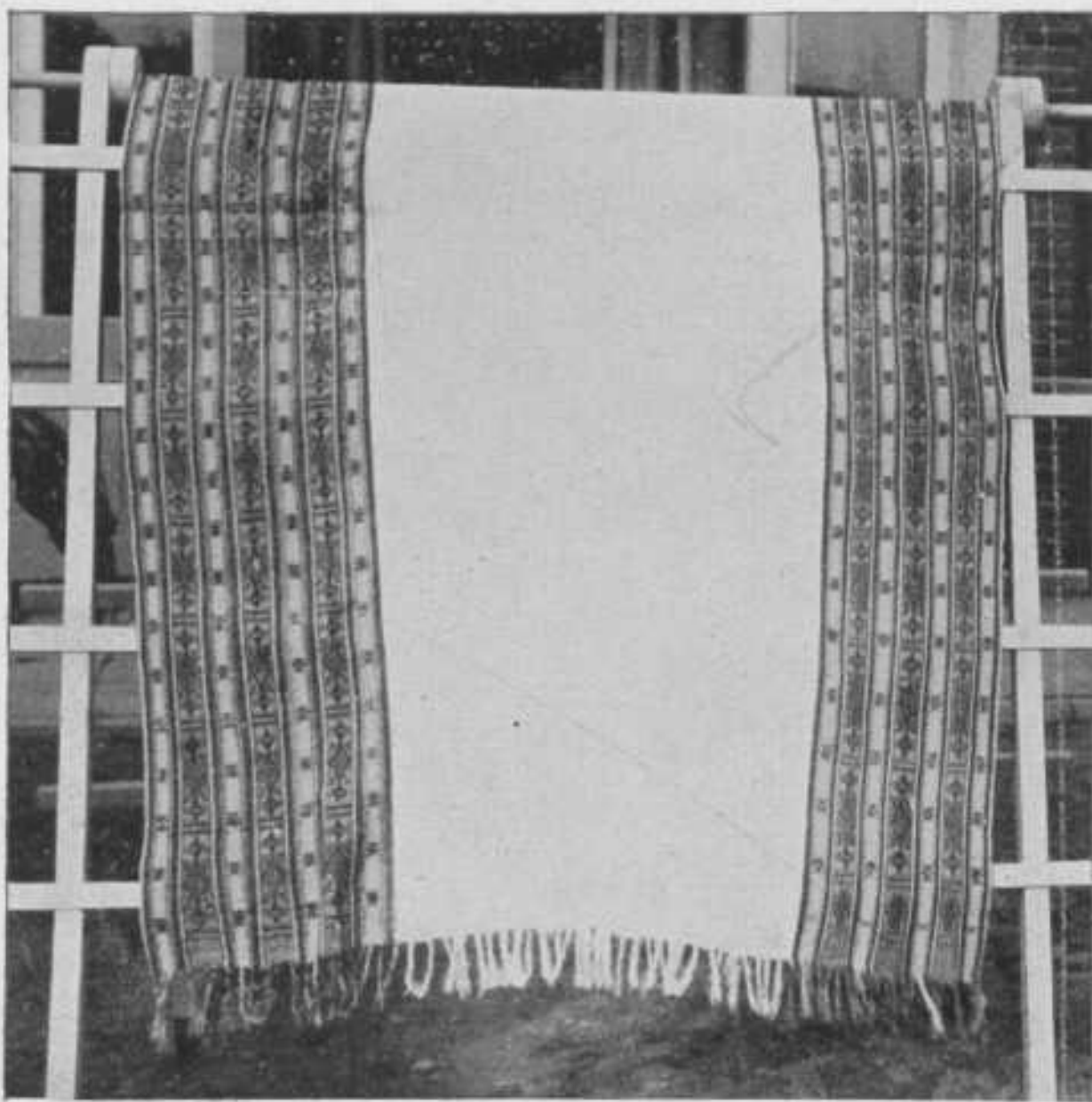

Foto Zwerver.

Een Timoreesch weefsel uit het landschap Amarassi.

geesten binnen te halen, dient men eerst gegeten te hebben, want het zou een slecht teeken zijn, wanneer men, voor den radja ni ème gekomen, honger had; een voorbode van een slechten oogst. Zoodra de rijst binnenshuis is gebracht, worden de deuren gesloten, om te beletten, dat de geesten daaruit zullen ontsnappen en is er bezoek, dan dienen de bezoekers in huis te blijven tot de rijst is opgeborgen of totdat het offermaal is afgeloopen, dat men gewoon is dadelijk na het opbergen te gebruiken. Een gunstig voorteeken is het, wanneer men daarbij een vrouw ziet met een klein kind en vooral als die vrouw wat komt brengen; zij wordt dan aan het maal genoodigd.

Droomt men 's nachts, dat men zoo van het veld thuiskomende, de draagdoek met de aren bijna niet dragen kan door het groote gewicht, dan is ook dit een teeken van een goeden oogst. Somwijlen gebeurt het, dat men tijdens het rijpen van het graan een kleine, gevlekte slang op de sawah ziet. Deze slang is de drager van een rijstgeest, die een goeden oogst voorspelt; men ompaggert dan de plaats, waar men de

slang gezien heeft, brandt wierook en brengt er vier zegenbrengende kruiden en een pisangblad met een soort gedroogde visch, zout, Spaansche peper of gember.

Tegenwoordig wordt in de Christelijke kerken der Bataklanden slechts voor het slagen van den oogst gebeden.

In het algemeen bepalen de Mohammedanen zich tot het houden van een gastmaal na afloop van den oogst, waarbij door een of meer „malim's" gebeden worden opgezegd.

Het bovenstaande omtrent de heidensche gebruiken bij den landbouw geeft nu een denkbeeld, wat zulke dwaalbegrippen voor het leven beteekenen, in aanmerking nemende dat ook bij den huizenbouw, bij jacht en vischvangst, niet minder bij geboorte, huwelijk, sterven en andere gebeurtenissen in het gezin, dergelijke zeden en gewoonten van het grootste gewicht geacht worden om zich een goeden afloop te verzekeren. Welk een zegen het alleen reeds voor den gewonen welstand beteekent, wanneer de nieuwe leer der zending die uitingen der angst van de menschen voor hunne natuurlijke omgeving vermindert of geheel verdrijft, behoeft geen betoog. Hoeveel gemoedsrust met vrijheid van handelen een nieuw geslacht op die wijze deelachtig wordt tegenover de vroegere toestanden, laat zich ook licht begrijpen. Men kan het zonder overdrijving een geestelijke bevrijding noemen, die een verderen vooruitgang op allerlei gebied van het volksbestaan mogelijk maakt.

Welke indrukken een met oordeel des onderscheids gewapend reiziger in later tijden van land en volk der Tobastreken ontving, kan nu het best als uitvloeisel van de nieuwere geschapen toestanden worden geschilderd aan de hand van het reisverhaal van den heer Joustra uit 1913. Sedert zijn de verhoudingen om het Tobameer door wegeaanleg enz. reeds weer veel veranderd, maar in dien tijd was de uit dezen getuigende invloed van het cultuurgebied van Sumatra's Oostkust nog niet zoo sterk tot uiting gekomen als in die latere jaren.

Van vroeger af reeds met de Bataklanden bekend, bezocht hij deze nu voor de tweede maal op nieuw, zooals wij trouwens in den aanvang van onze verhandeling reeds zagen. Om reeds dadelijk op ons gebied te beginnen, vergezellen wij hem op zijn tocht over het Tobameer.

Hoe geheel anders is de indruk, dien men van het Tobameer en zijne stranden krijgt, als men het bevaart, dan wanneer men er van een of ander punt van den 400 tot 600 M. hoogen oeverrand op neerziet. In dit laatste geval is het vooral het grootsche, het ontzagelijke der afmetingen, dat den beschouwer tegelijk met een gevoel van verlatenheid, ja van doodschheid, overweldigt.

De enkele, het meer bevarende Bataksche booten zijn of niet of nauwelijks als een dun zwart streepje zichtbaar en men bemerkt weinig of niets van menschelijk bedrijf. Een vaart daarentegen langs de oevers, vooral langs de stranden van Samosir biedt meermalen gelegenheid tot het genieten van onbeschrijfelijk lieflijke schilderijtjes. Menig landschap treft door zijne vredige schoonheid en men vraagt zich af, niet zonder verbazing, of de bewoners zelf hiervan niets gevoelen. Men moet dit wel veronderstellen, daar juist aan de oevers van dit meer zoo lang ruwheid, roofzucht en geweld hebben geheerscht.

Hoe weldadig doet aan de schilderachtige landtong Toek-toek ni Asoe met haar sawahs, bebouwde velden en aardige boschjes en boomgroepen. Ook het gezicht op de „stranddorpen”, die de complexen van Tomok, Lontoeng enz. vormen, is buitengewoon liefelijk; een smal wit strand met witte schuimlijn er voor, daar achter een groene, smalle strook, waar menigmaal een Ficusboom een idyllische schaduwplek vormt; op het tweede plan de ietwat verhoogde oever, aan welks rand de beboschte dorpjes liggen, daarachter, zacht oplopend, frisch-groene sawahs van vrij groote uitgestrektheid, en dan, plotseling zich verheffend, een steile wand, waar hier en daar in een donkere spleet de helderwitte

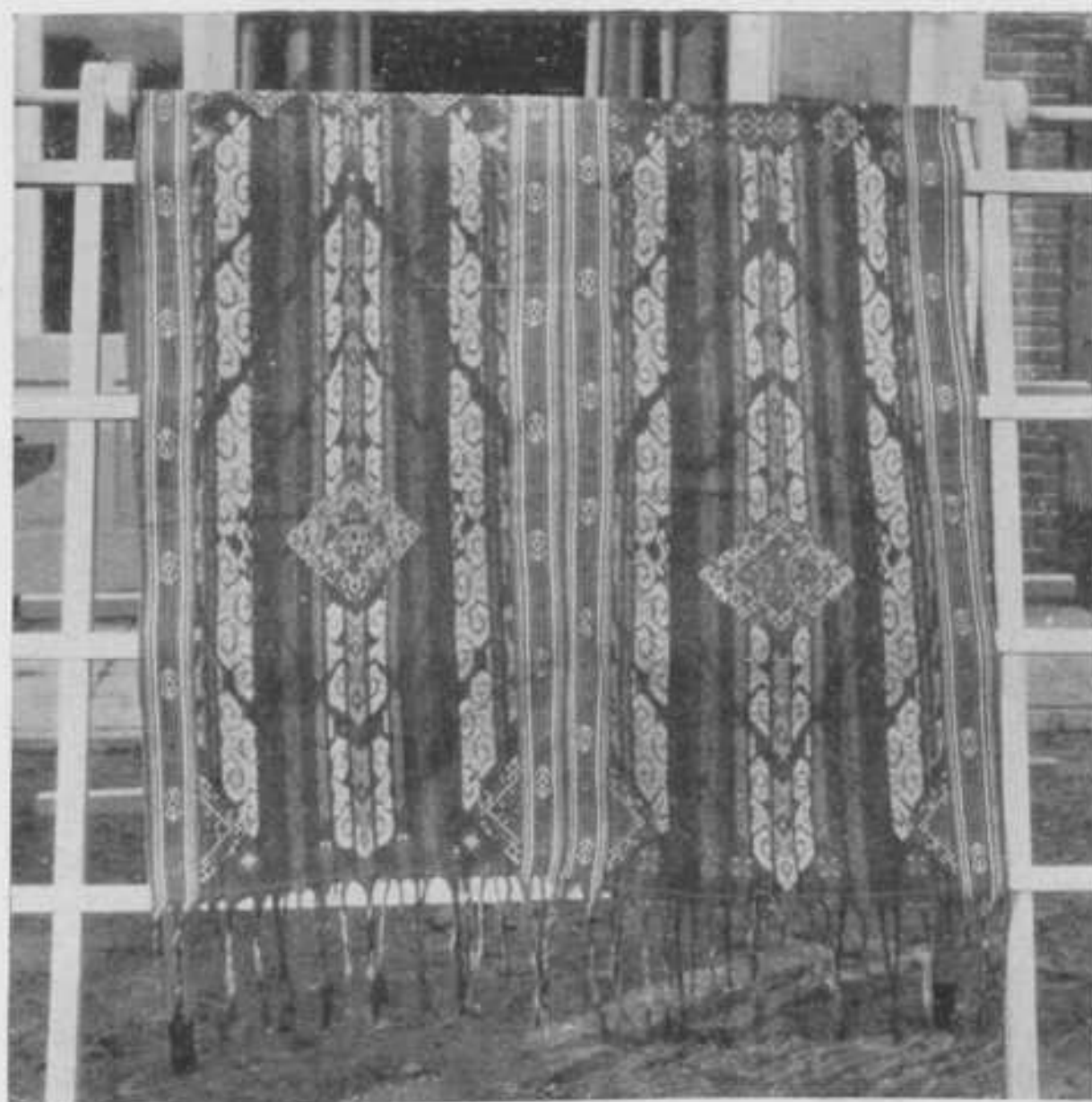

Foto Zwerver.

Een Timoreesche doek uit het midden van het eiland.

streep van een beekje, eigenlijk uit een reeks watervalletjes bestaande, dartel te voorschijn komt. Het zijn deze watertjes, die den aanleg der natte rijstvelden in het voorland mogelijk maken.

Aan de Zuidwestelijke punt wordt het land weer laag en vlak en hier liggen dan ook meer verscheidene dorpjes bij elkander te midden van sawahs en tuinen. De Oostzijde van de straat van Si Gaol is minder bevolkt doordat ook hier de kust steil oprijst. De eenige plaats van beteekenis is hier Parapat, in welks onmiddellijke nabijheid het zendingsstation Si Piak ligt, op een landtong in een fraaie baai. Ik geloof niet, dat er een schooner gelegen zendingspost is aan te wijzen.

Reeds aanstonds bij onze aankomst te Baligé aan de Zuidkust van het meer kwam het duidelijk uit, hoezeer deze plaats is vooruitgegaan en zijn beteekenis is toegenomen. Er waren namelijk nog twee logé's in de pasanggrahan, zoodat met ons mee dit „gouvernementshôtél” tien gasten moest herbergen! Dit was nu bij uitzondering een getal, als nog nimmer was voorgekomen, maar dat zulk een uitzondering

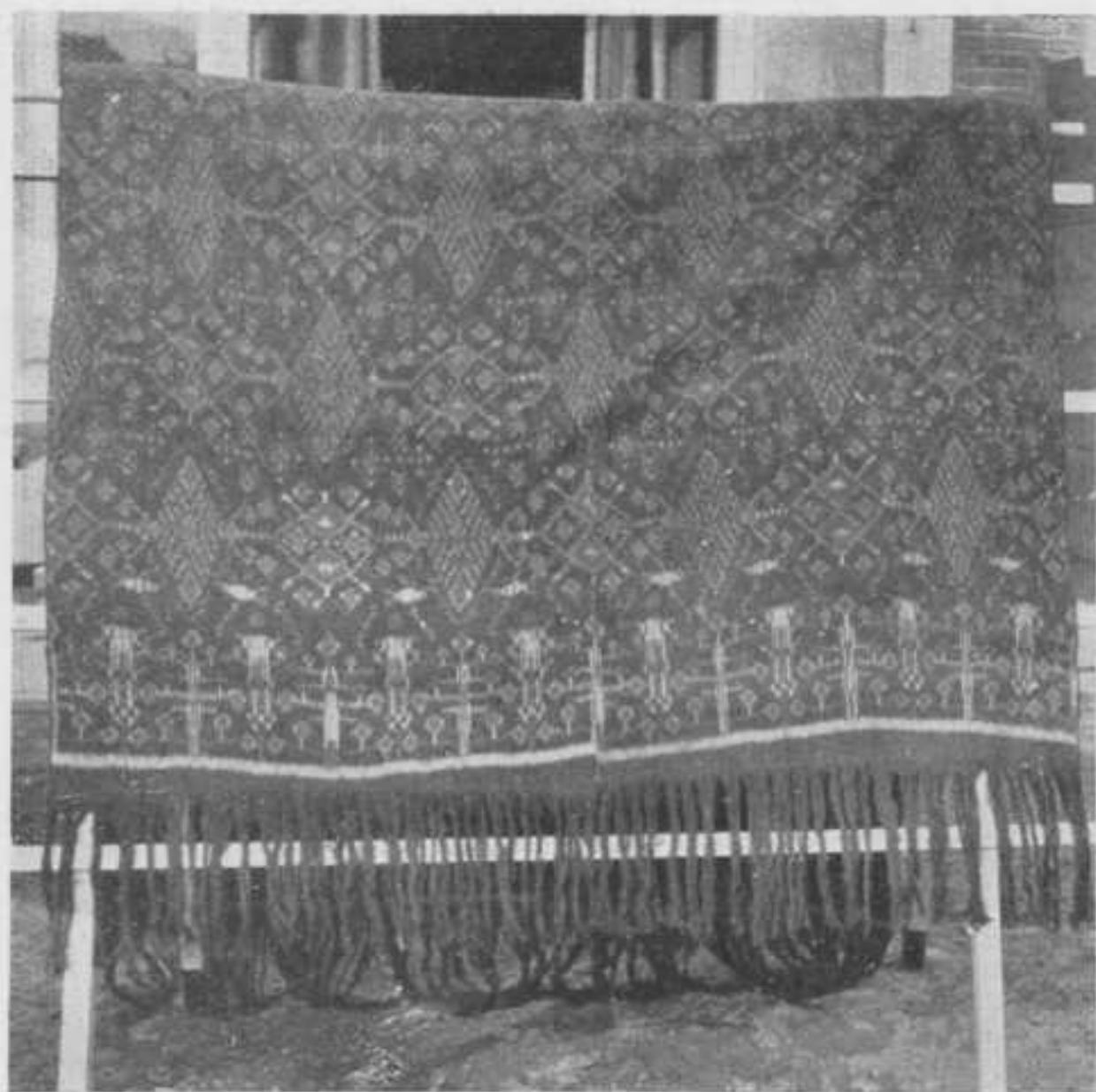

Foto Zwerver.

Een weefsel van Endeh op de Zuidkust van Flores.

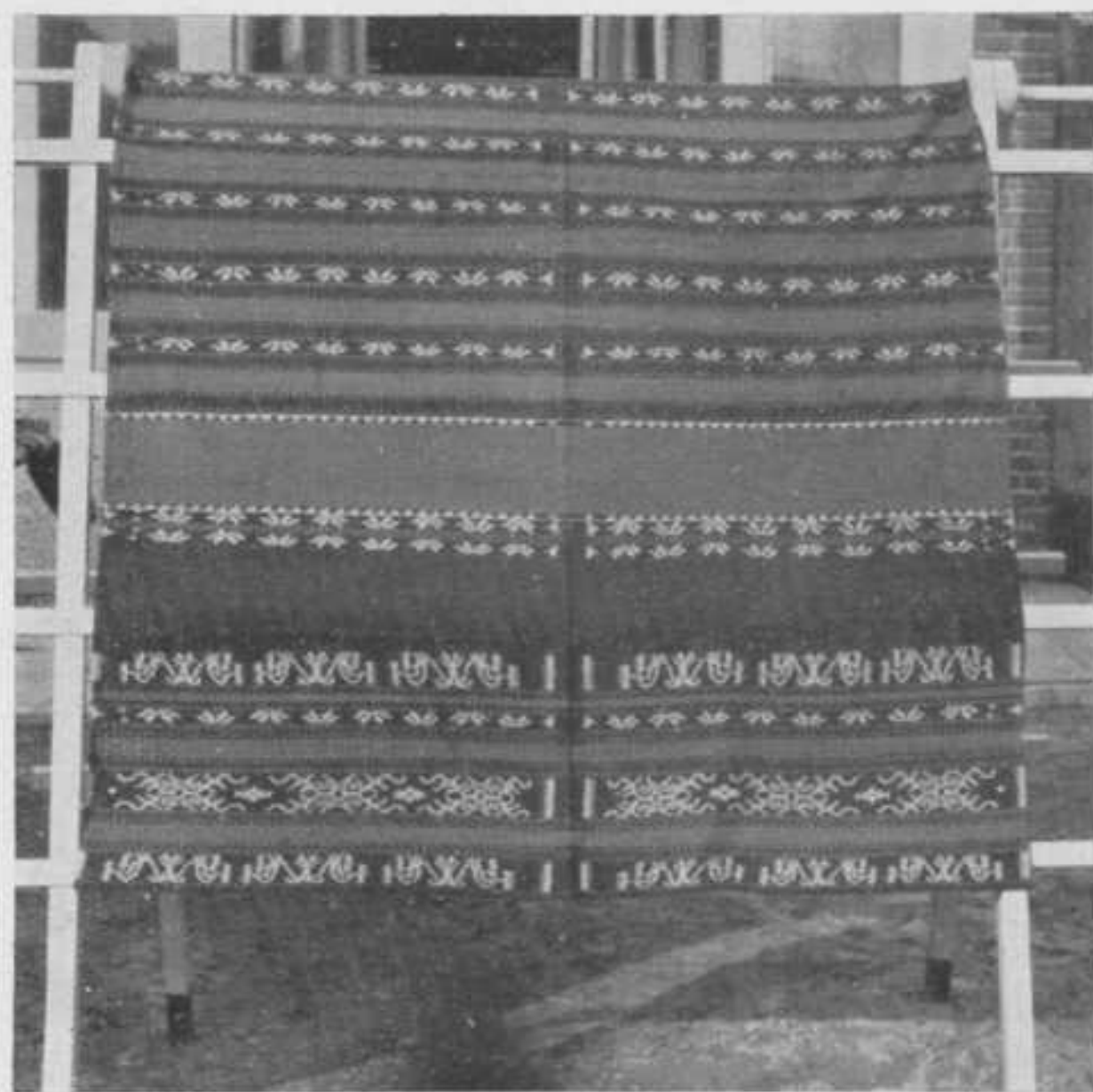

Foto Zwerver.

Een sarong van Redjoea op Flores, donkerblauw met gele figuren.

mogelijk was, bewees toch reeds, hoeveel beter en drukker het verkeer in de laatste jaren geworden was, en het was tegelijkertijd een aanwijzing, dat het in de toekomst meer zou kunnen voorkomen.

Voornamelijk aan twee factoren heeft Baligé zijn opkomst te danken: 1e aan het feit, dat van den aanvang der inlijving van de Tobalanden af, hier de zetel van den besturenden ambtenaar is geweest, 2e aan zijn gunstige ligging. Van de zendingsposten in het eigenlijke Toba is ook Baligé de oudste. Dat de keuze der regeering op Baligé viel als zetel van het bestuur zal trouwens wel samenhangen met de zoo gunstige ligging als politiek en economisch middelpunt van deze streek. Oude overleveringen wijzen de buurt van Baligé aan als stamland van een groot deel der bewoners van het Batakland. De hoofden hebben steeds een bijzonder aanzien genoten. Als handelscentrum voor de oevers van het meer heeft het reeds zeer oude brieven. Het ligt zeer geschikt als uitvoerhaven van het rijke achterland, het rijstland bij uitnemendheid, dat het aan voedsel behoefte hebbende Samosir van het noodige

voorzag. Deze gunstige ligging is door de opkomst van het theegebied van Si Antar nog meer tot haar recht gekomen. De duidelijk merkbare vooruitgang van Baligé is eene afspiegeling van de opkomst, die de geheele aan den Zuidwestelijken oever van het Tobameer gelegen vlakte in de latere jaren kan aanwijzen.

Den dag na mijn aankomst kon ik mij van den grooten vooruitgang van Baligé sedert 1908 overtuigen. Toen waren er wel reeds een paar Inlandsche winkeltjes verrezen en had eene Europeesche firma er verbindingen aangeknoopt, terwijl ook Chineezers er af en toe zaken deden van Taroetoeng, het middenpunt van Silindoeng uit, maar overigens waren de verkeersmiddelen nog primitief. Nu waren er vrij veel Inlandsche winkels, voorts filialen van twee groote importfirma's, en aan verkeers- en transportmiddelen in den vorm van wagentjes, buffelkarren en draagpaarden was geen gebrek. De opening van een hulppost- en -telegraafkantoor, dat zoowel over Taroetoeng met de Westkust als over Si Antar naar de Oostkust verbinding heeft, is een belangrijke schrede vooruit.

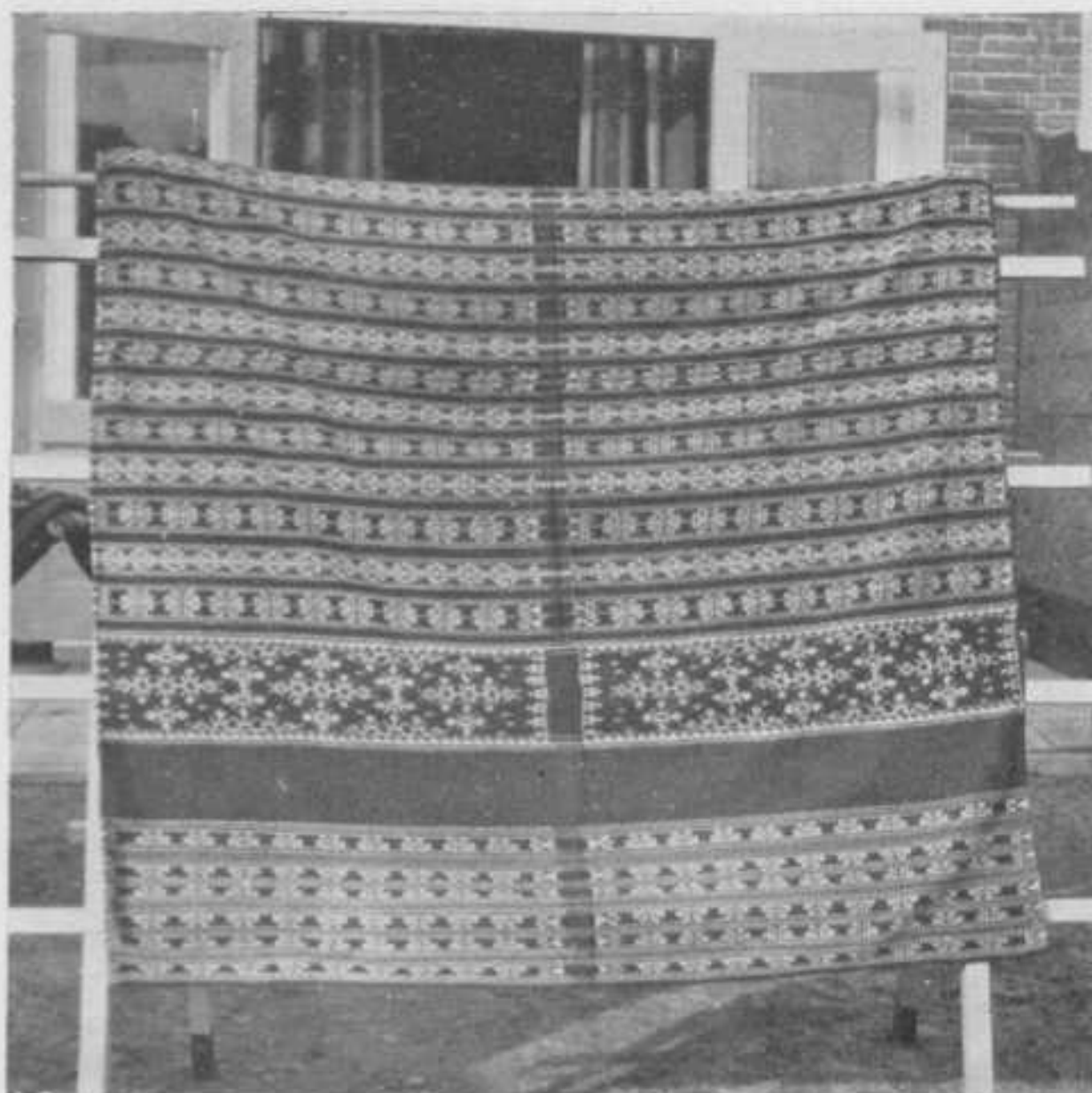

Foto Zwerver.

Een bijzonder fijn weefsel van Savoe ten Westen van Timor, waaraan eene vrouw van een radja een jaar lang werkte.

Men krijgt eerst recht een indruk van de belangrijkheid van Baligé als economisch centrum als men het bezoekt op een Vrijdag, den marktdag. Zonder overdrijving mag men het bezoek op zoo'n dag op eenige duizenden menschen schatten, die van de omliggende streken komen, om te zwijgen van de lieden uit de onmiddellijke, zeer volkrijke omgeving. Een menigte van groote en kleine, uit een boomstam uitgeholde prauwen en in den laatsten tijd ook van naar Europeesch model gebouwde sloepen liggen dan, half op het land getrokken aan den vlakken oever. Draagpaarden in menigte komen vooral van de hoogvlakte, en ook aan tal van dragers ontbreekt het niet, die aan een draagstok hun koopwaren brengen. Midden op den dag is de drukte het grootst. Dan is de zeer ruime langwerpige vierkante grasvlakte waar de markt gehouden wordt, een wriemende massa van koopers en kijkers.

Het vrouwelijk element heeft naar mijn indrukken verre de overhand. De vrouwen hebben den naam een echten handelsgeest te bezitten en op een cent dood te blijven. Veel in zwang zijn hier nog de koperen duiten. Hoe lastig ook eenerzijds wegens

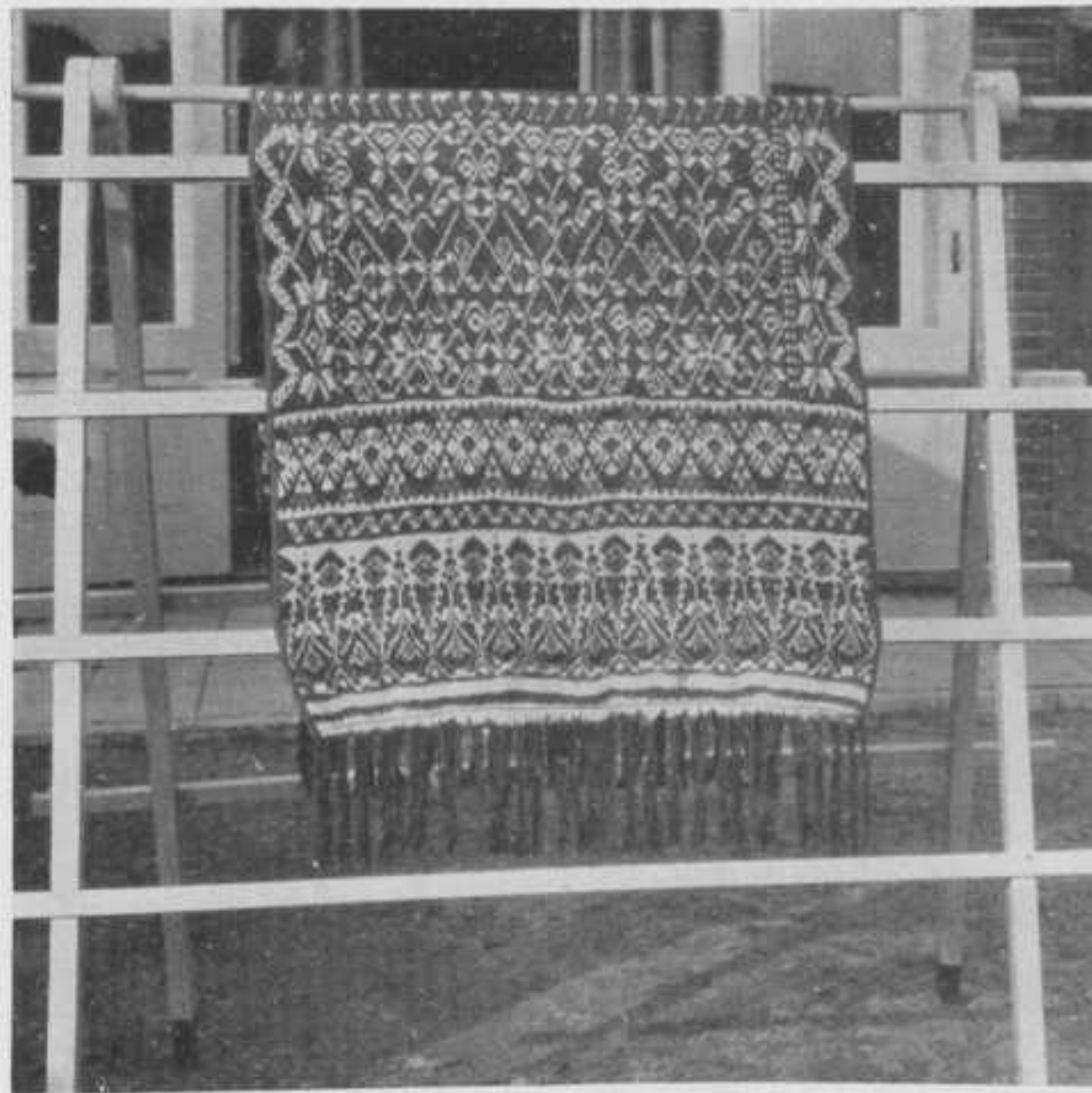
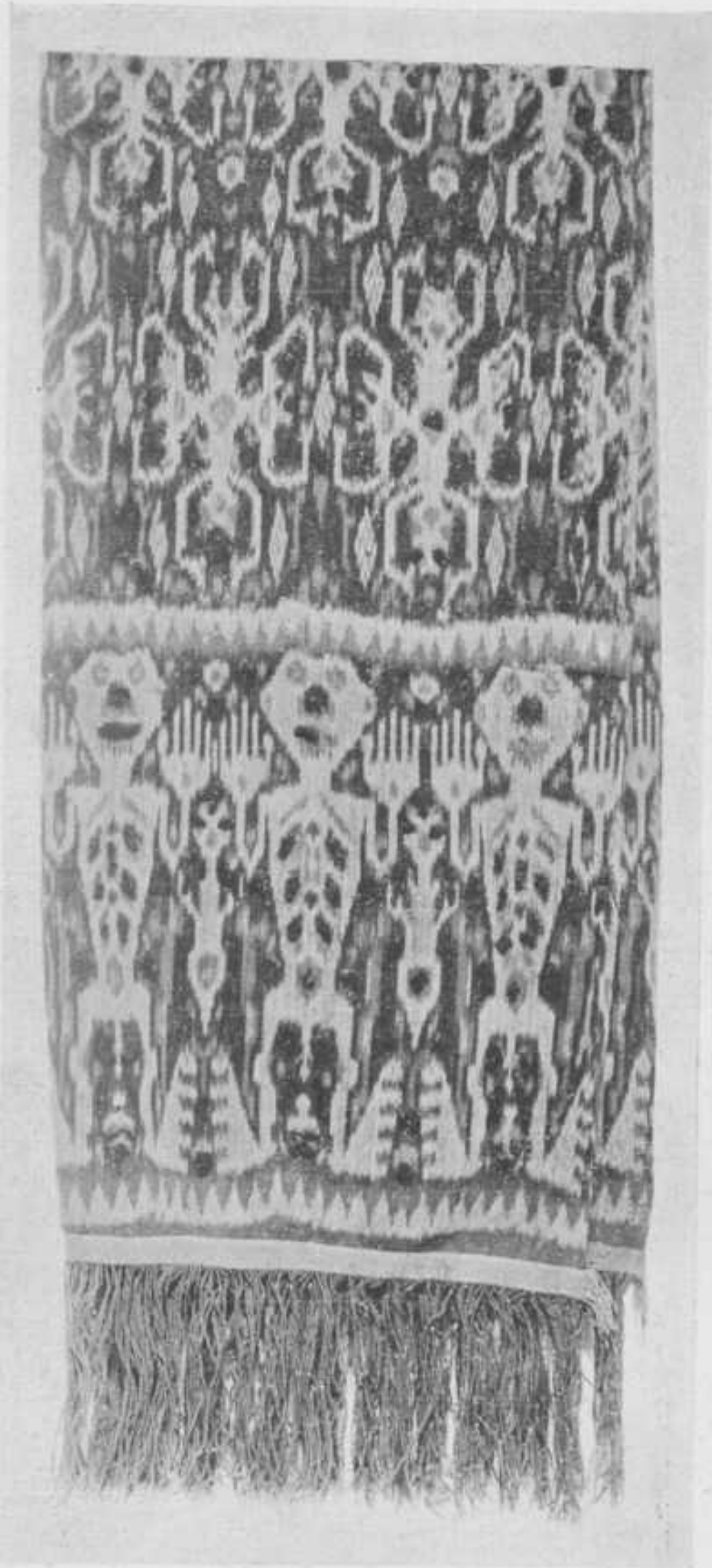

Foto Zwerver.

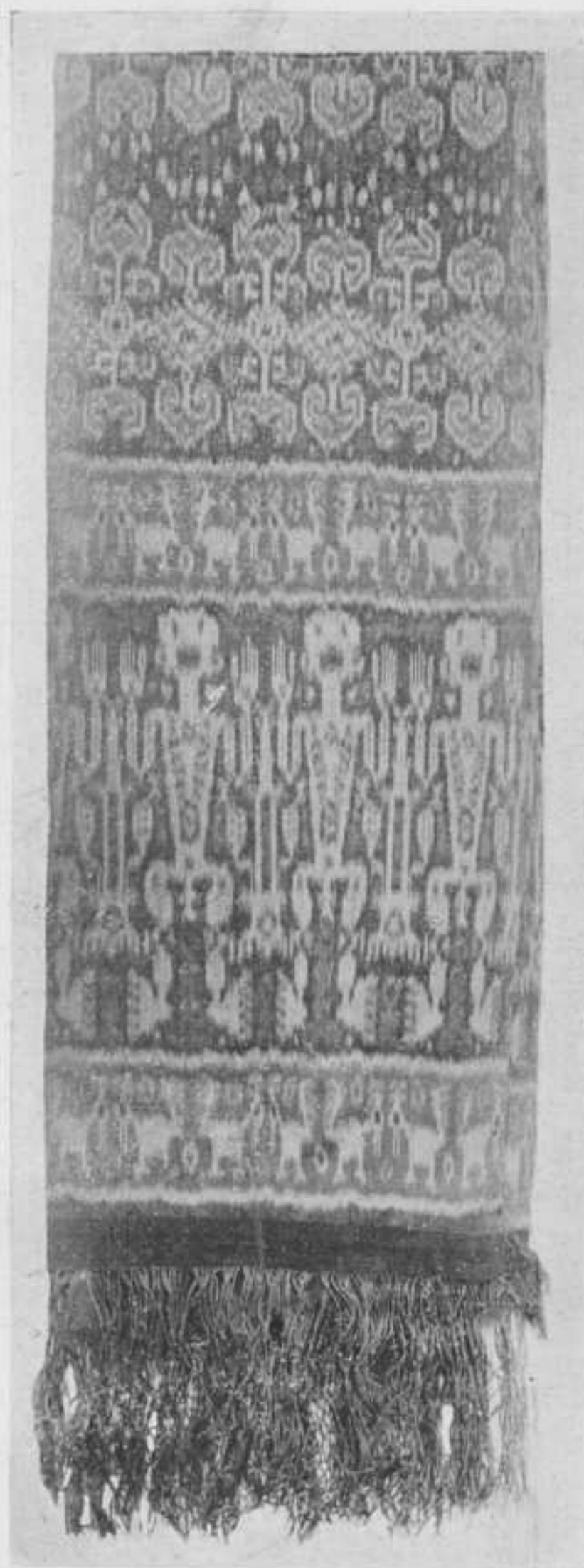
Een weefsel van Roti ten Westen van Timor.

de veranderlijke waarde, hebben ze aan den anderen kant het voordeel, dat heel geringe prijsverschillen der waren tot uitdrukking kunnen komen.

Wat er op zoo'n markt al verhandeld wordt? Men kan gerust zeggen: alles, wat de Inlandsche maatschappij aan verbruiksartikelen kent; dat zijn allereerst allerlei producten van den bodem en van de Inlandsche nijverheid, en voorts tal van Europeesche artikelen als lucifers, petroleum, goedkoope garens en weefsels, knopen, spelden, naalden, goedkoope snuisterijen als spiegeltjes, doosjes, messen, scharen enz. enz. Verder worden er ook paarden en groot en klein hoornvee verhandeld. Gewoonlijk worden er ook wel eenige buffels geslacht; het vleesch vindt gereeden aftrek. De landstreek om Baligé moest zeer zijn vooruitgegaan, maar dit viel niet zoo op, daar ook vroeger het land met sawah's bedekt was. Van dien vooruitgang wisten ons echter de zendelingen levendig te vertellen. En volgens hen zou er onder deskundige leiding van de zijde der regeering nog heel wat meer land kunnen worden bevooid. Niet dat de bevolking gebrek zou

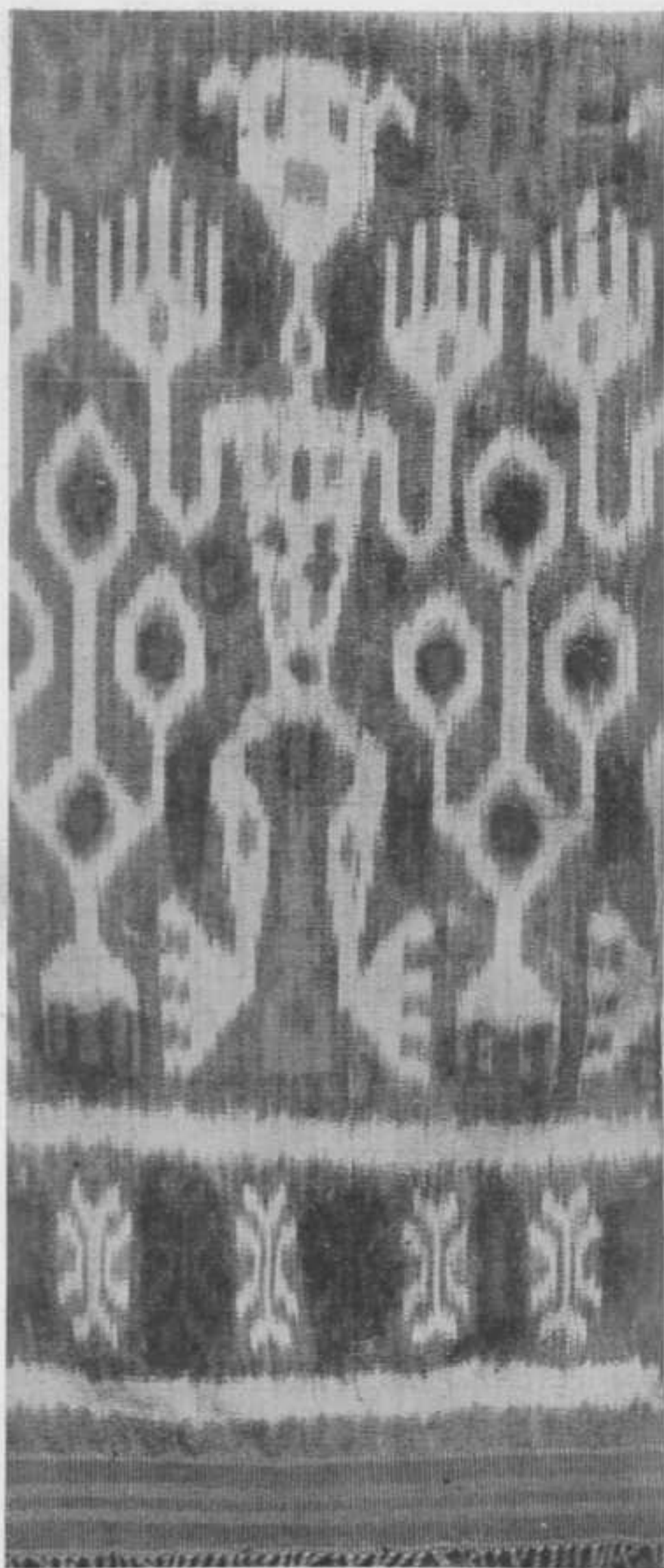
Verz. Ethn. Museum. Leiden.
Menschen- en kreeftenfiguren op een
geikatten doek van Soemba.

Verz. Ethn. Museum. Leiden.
Rand van menschen- en hanenfiguren
op een geikatten doek van Soemba.

hebben aan rijst voor eigen voeding. Daarvan is geen sprake. Er worden nu reeds groote hoeveelheden uitgevoerd. Maar de levensstandaard is zeer gerezen in de laatste jaren. Er is veel meer geld noodig dan vroeger en het middel om aan geld te komen was rijst en nog eens rijst. Zoowel het theegebied Si Antar als het aan voedsel arme Samosir konden groote hoeveelheden gebruiken. De prijs van de rijst was in de laatste jaren geweldig gestegen, bedroeg het dubbele, ja het drievoudige van voor 5 jaren. Hoe voordeelig ook voor de be-

volking, voor de zending brachten die hooge rijstprijzen hun bezwaren mede, niet alleen voor de zendelingen persoonlijk, maar ook voor van de zending uitgaande stichtingen als de industrieschool te Lagoe Boti als vooral het melaatsenverblijf te Hoeta Salam. Het simpele vraagstuk der voeding van deze paar honderd ongelukkigen veroorzaakte den zendeling van Lagoe Boti heel wat hoofdbrekens. Het kostte hem moeite de noodige rijst bijeen te krijgen en dan.... het geld! De regeeringssubsidie was gebaseerd op de prijzen van een paar jaar

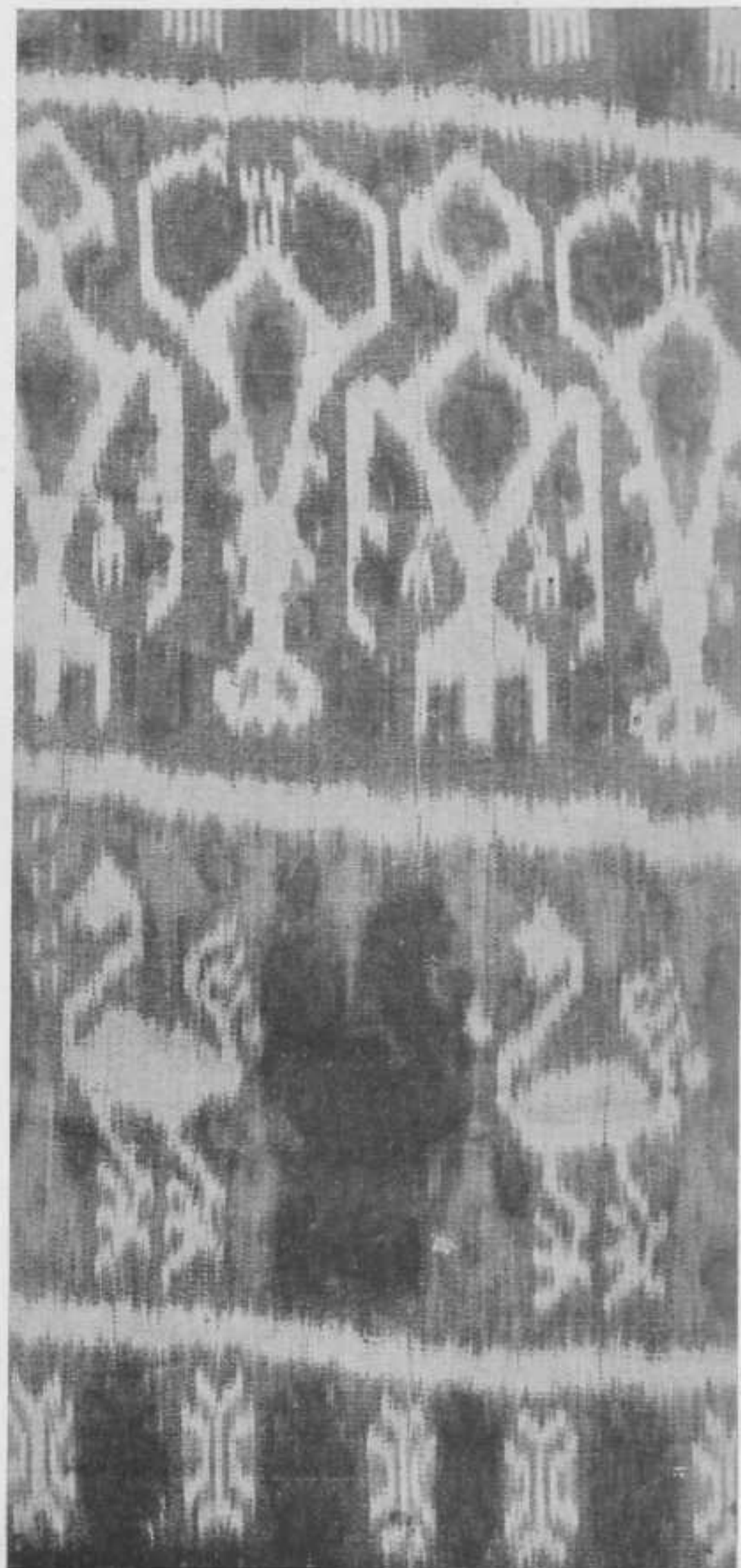

Verz. Ethn. Museum.

Leiden.

Menschenfiguur van een geïkatte
sjaal uit Soemba.

geleden, en dus thans geheel ontoereikend. De economische ontwikkeling was te snel, te onverwachts gekomen. Ook voor de bevolking zelf had deze snelle opkomst haar bedenkelijke zijde met het oog op haar verstandelijke en zedelijke ontwikkeling. Ofschoon de Zuidelijke oever van het Tobameer niet zoolang als het middelpunt der zendingswerkzaamheid Silindoeng den hervormenden invloed daarvan had onder- vonden, zoo waren er toch een seminarie voor de opleiding van Inlandsche onder-

Verz. Ethn. Museum.

Leiden.

Figuren van hanen, kreeften en vogels in
een sjaalrand uit Soemba.

wijzers, een meisjesschool met nauw daar- aan verbonden weefschool, een reeds jaren bestaande industrieschool, een zendingdruk- kerij en de genoemde melaatsen-kolonie. De veelheid der bemoeiingen van de Rijnsche Zending komen hierin reeds tot uitdrukking; de economische beschouwing, hier gegeven, vormt een welsprekend voorbeeld, hoezeer de toestanden der Bataks zich van wildheid of verwildering veranderd hadden in die eener op groeiende welvaart en veiligheid steunende samenleving. (*Wordt vervolgd*)

Verz. Kol. Inst.

Protestantsche kerk en huis van den dokter.

ARUBA, HET GOUDEILAND

door C. K. KESLER.

IV. Slot.

Het opschrift van dit artikel is eigenlijk eenigszins misleidend. Goud, dat eenmaal voor Aruba van belang was, heeft thans afgedaan, zoozeer, dat in 1926 nog ongeveer 7000 ton erts, dat naar schatting 14.000 pennyweight goud bevatte, onbewerkt was blijven liggen. Beter zou het daarom misschien zijn, als opschrift te kiezen: Aruba, het tweede petroleum-eiland. In chronologische volgorde is Curaçao dan het eerste, mits men bij beide in het oog houde, dat op geen der eilanden zelf petroleum gevonden wordt en dat er alleen opslagplaatsen en installaties ter verwerking van aangevoerde ruwe olie zijn.

Voor de meeste lezers van dit blad zal deze mededeeling wel overbodig zijn; ik doe haar echter, omdat ik herhaaldelijk heb opgemerkt, dat men meent, dat onder de producten, die de eilanden opleveren, sedert eenige jaren ook olie zulk een belangrijke plaats bekleedt. Dit is dus niet het geval; alleen wordt er de uit Venezuela aangevoerde ruwe olie verwerkt.

Wel is op Aruba behalve goud, ook, evenals

op Curaçao, fosfaat aanwezig. Wat deze delfstof betreft, toonen de beide eilanden echter een belangrijk verschil. Sedert een twintigtal jaren ongeveer voert Curaçao daarvan weder een belangrijke hoeveelheid uit; op Aruba is in de laatste jaren de opbrengst steeds verminderd en ten slotte is de exploitatie der fosfaatgroeven daar geheel opgegeven.

De aanwezigheid van die delfstof werd in 1874 vastgesteld door J. H. Waters Gravenhorst. In verband met de toevallige ontdekking ervan op Klein-Curaçao drie jaren te voren door den Engelschman John Godden, die in de latere geschiedenis der exploitatie zulk een belangrijke rol zou spelen, bestond er op de Benedenwindsche eilanden destijds een buitengewone belangstelling voor fosfaat. Wat Aruba betreft, veroorzaakte de ontdekking ervan een langdurig proces tusschen de in het vorige opstel vermelde Aruba Gold-Mining Company en het Curaçaosche Gouvernement. De Goud Maatschappij n.l. maakte krachtens de bepalingen harer concessie, die haar

Verz. Kol. Inst.

De katholieke begraafplaats te Oranjestad.

voor 25 jaar het uitsluitend recht verleende, nasporingen te doen naar goud en andere delfstoffen, aanspraak op de ontdekte fosfaatlagen. De Hooge Raad besliste echter in 1877, dat met „andere delfstoffen” slechts bedoeld kon zijn metaalhoudende ertsen en dat fosfaat daar dus buiten viel.

Sedert 1881 werden de fosfaatlagen bewerkt door de in het laatst van 1879 opgerichte Aruba Fosfaat Maatschappij, die aanvankelijk met groot voordeel arbeidde. Het Gouvernement deelde daarin en had er grootere baten van dan van de, aan Godden voor Klein-Curaçao en later voor Santa-Barbara op Curaçao verleende concessie. Na 1895 begon echter de exploitatie verlies voor de maatschappij te veroorzaken en in 1915 werd deze ontbonden.

Evenals de goud-industrie behoort dus thans de fosfaat-exploitatie voor Aruba tot het verleden en een tiental jaren sleepte het eiland een vrij poover bestaan voort. Het was noodlijdend geworden, evenals de andere eilanden zoolang geweest waren. Nog in 1925 vermeldt het Koloniaal Verslag, dat de toestand er niet gunstig was. De meeste plantaardige producten, zooals

maïs, pinda en aloë leverden onvoldoende opbrengst; alleen de divi-divioogst was eenigszins bevredigend. De hoedenvlechterij was ver van winstgevend, zoodat de toekomst er vrij duister uitzag. Vele mannen verlieten dan ook het eiland, om werk te zoeken op Curaçao, dat toen zijn periode van welvaart reeds ingetreden was.

In het laatst van dat jaar kwam er echter uitkomst en begon de hemel op te klaren. De Amerikaansche Lago Oil and Transport Company had n.l. een onderzoek doen instellen naar de mogelijkheid, een petroleumraffinaderij op te richten aan de St.-Nicolaasbaai en de uitkomsten van dat onderzoek gaven haar aanleiding, onderhandelingen te openen met het Curaçaosche Gouvernement. Deze hadden een bevredigend verloop en op 16 Mei 1924 werden aan de maatschappij de volgende voorwaarden toegestaan. Voor 75 jaar verkreeg zij tegen f 6000.— per jaar in pacht ongeveer 321 H.A. domeingrond aan de St.-Nicolaasbaai voor opslagplaatsen en een raffinaderij van ruwe olie. De Mij. zou zelf zorg dragen voor uitdieping van die en andere in de nabijheid gelegen baaien en daar steigers, dokken, sleepellingen en andere met haar bedrijf

Verz. Kol. Inst.

Rooi Frances op den weg naar Balashi. Aruba.

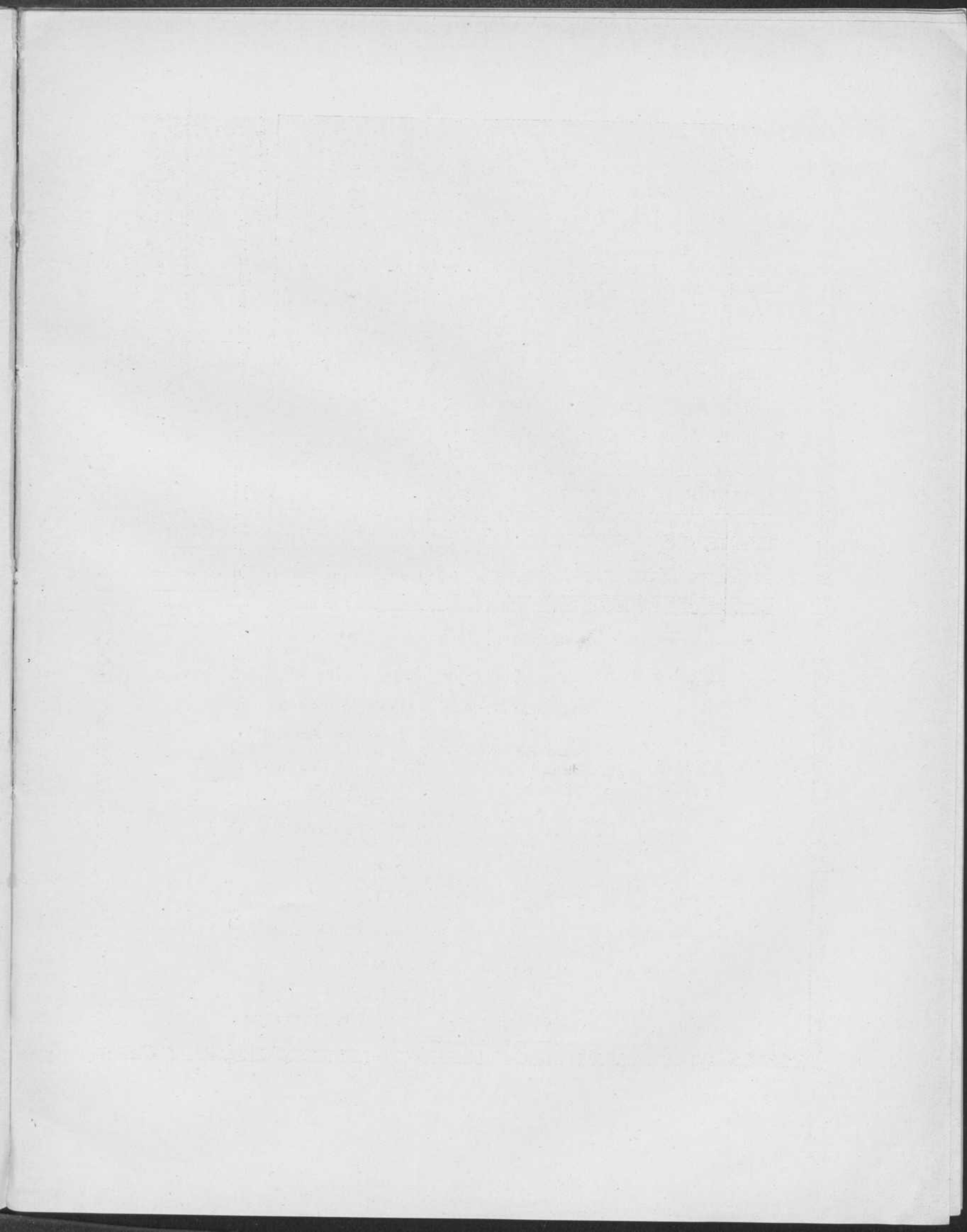
in verband staande installaties mogen aanbrengen.

Met kracht werden de werkzaamheden aangevat en evenals dat op Curaçao enkele jaren te voren het geval geweest was, veroorzaakte de petroleum-nijverheid weldra een geheele omkeering in het geheele bestaan van het sedert jaren zoo noodlijdende eiland. Nog sterker werd dit, toen in de tweede helft van 1927 een tweede lichaam, de Arend Petroleum Mij. zich op Aruba kwam vestigen. Deze verkreeg concessie voor grond in het Westelijk gedeelte van het eiland bij Druif, welke overeenkomst nader geregeld werd in het midden van 1928, toen de Mij. tot 3 October van het jaar 2002 in erfpacht verkreeg een oppervlakte van ruim 330 H.A. land en water voor een bedrag van f 6500.— per jaar.

Indien zich dus geen buitengewone omstandigheden voordoen, lijkt tot het einde dezer eeuw althans de voorspoed van het eiland vrijwel verzekerd. En deze is inderdaad niet gering. Op het eiland, waar in de afgelopen periode van tegenspoed ternauwer-

nood eens een enkel stoomschip aankwam, werden in 1928 ingeklaard 2621 schepen met een inhoud van 12.396.767 M³ en 556 zeilschepen met een gezamenlijken inhoud van 87.742 M³. Dat breede lagen van de bevolking van dien voorspoed profiteeren, blijkt uit allerlei omstandigheden, o.a. in goeden zin uit de inlagen in de Koloniale Postspaarbank. In 1928 werd totaal ingelegd f 158.287,91 en terugbetaald f 114.952,86, zoodat op het einde van dat jaar ten name van 865 inleggers een saldo tegoed stond van f 87.619,68.

Dat zulk een snelle ontwikkeling het Curaçaosche Gouvernement voor allerlei moeilijk op te lossen vraagstukken stelt, is licht te begrijpen. Verblijdend is het echter ongetwijfeld, dat althans twee van onze zes eilanden in de West na lange jaren van depressie thans een buitengewone welvaart genieten, een welvaart, waarvan men een twintigtal jaren geleden op Curaçao en nog niet eens een zestal jaren geleden op Aruba nog niet het geringste voor gevoel had.

De feestvergadering bij het openen eener polycliniek. De dokter aan het woord. Timor-Koepang.

Foto Zwerver.